

ДО 75-РІЧЧЯ МИХАЙЛА ЮЛІАНОВИЧА БРАЙЧЕВСЬКОГО

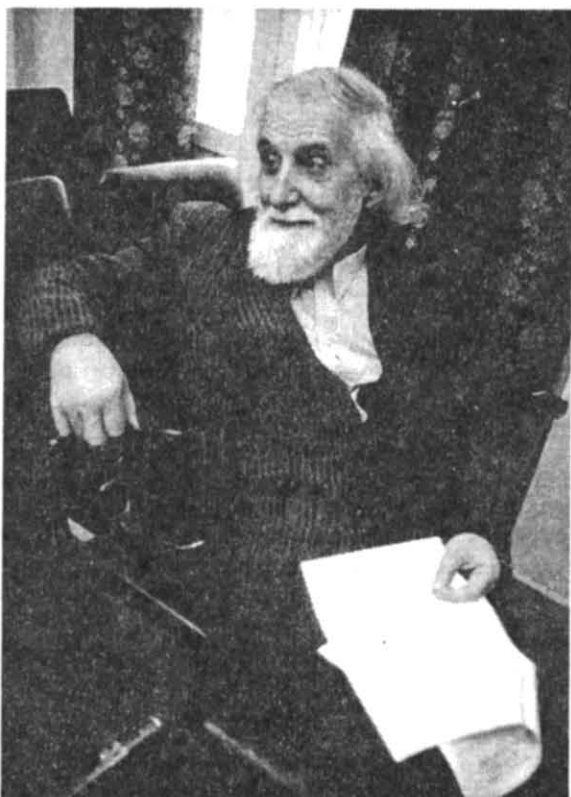
6 вересня 1999 р. виповнилося 75 років відомому українському вченому — історичу та археологу, доктору історичних наук, професору Михайлу Юліановичу Брайчевському. Один із провідних фахівців у галузі історії та археології, він опублікував з цієї тематики близько 500 наукових праць, у тому числі 10 монографічних досліджень.

Народився Михайло Юліанович у Києві в родині службовця. Після закінчення київської середньої школи № 83 1944 р. він вступив до Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, історичний факультет якого закінчив з відзнакою у 1948 р. отримавши спеціальність історика. З 1946 р., ще навчаючись в університеті, почав працювати в Інституті археології Академії наук України — на посаді кресляра-художника, а з 1947 р. був переведений на посаду молодшого наукового співробітника.

Ще під час навчання в університеті під впливом своїх перших учителів і наставників І. А. Радзіковського та Л. М. Славіна Михайло Юліанович захопився вивченням стародавньої історії та археології. Був одним із фундаторів Студентського наукового товариства університету, яке очолював у 1945—1946 рр. З 1945 р. бере активну участь у польових дослідженнях — у Переяславі-Хмельницькому, на Поділлі та на Волині, де керівниками експедицій були такі відомі вчені, як Б. О. Рибаків, П. П. Єфименко, М. Я. Рудинський, С. М. Бібіков, В. Й. Довженко.

Працюючи в Інституті археології, М. Ю. Брайчевський успішно досліджує пам'ятки різних епох — від античності до пізнього середньовіччя. Насамперед його цікавлять ранньослов'янські старожитності I тис. н. е., проблеми становлення черняхівської культури, її взаємозв'язки з провінціями Римської імперії, культурно-історична трансформація носіїв цієї спільності, вплив черняхівців на становлення ранньослов'янських культур другої половини I тис. н. е. й першої східнослов'янської держави — Київської Русі. Завдяки неординарності мислення, новаторському підходу до розв'язання різноманітних проблем, надзвичайно широкій ерудиції і вмінню синтезувати дані археологічних, писемних і лінгвістичних джерел, він за короткий час став одним з провідних фахівців Інституту археології.

1955 р. М. Ю. Брайчевський успішно захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата історичних наук на тему «Римська монета на території України», яку опублікував 1959 р. Водночас друкує багато наукових статей та пише важливі розділи до колективних монографічних досліджень — «Нариси

стародавньої історії Української РСР» (1957), «Історія Києва», т. 1 (1959). З 1956 р. Михайло Юліанович — старший науковий співробітник Інституту археології Академії наук України.

1960 р. М. Ю. Брайчевський був переведений на роботу до Інституту історії на посаду старшого наукового співробітника. Його наукова діяльність тут виявилась надзвичайно інтенсивною і плідною. З-під пера вченого виходять десятки наукових праць, кожна з яких ставала помітною віхою в історичній науці. В них автор послідовно відстоює концепцію автохтонності носіїв ранньослов'янських культур на території України, їх роль у становленні Давньоруської держави з центром у Києві. Найяскравіше ці погляди висловлені у фундаментальних дослідженнях «Коли і як виник Київ» (1963, перевидання рос. мовою, доповнене — 1964), «Біля джерел слов'янської державності» (1964), «Походження Русі» (1968) та в розділах колективних праць — «Історія українського мистецтва», т. 1 (1966), «Історія Української РСР», т. 1 (1967), «Історія селянства УРСР», т. 1 (1967). Крім інтенсивної наукової діяльності, Михайло Юліанович бере активну участь у суспільно-громадському житті Інституту та України. Палкий захисник збереження для нащадків культурно-історичного надбання українського народу він був одним з ініціаторів (разом з В. Й. Довженком, Г. Н. Логвином та ін.) створення у 1966 р. Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Відтоді активно працює в Товаристві по охороні пам'яток та республіканському товаристві «Знання».

Виступи Михайла Юліановича у пресі були гострими, громадська позиція принципова. У праці «Приєднання чи возз'єднання», написаній 1966 р. для «Українського історичного журналу», він ставить принципові питання у світлі історико-культурних взаємин України і Росії. Спершу рукопис поширювався тільки у самвидаві, а був видрукований лише 1972 р. в Канаді; відтоді ця праця стала широко відомою у світі. У блискуче написаному нарисі показано тенденційність радянської концепції, яка заперечувала самостійність історичного розвитку українського народу. Праця була заборонена і стала приводом для репресій щодо автора, якого 1968 р. було звільнено з роботи, нібито у зв'язку з неперезабранням на посаду. Упродовж двох років Михайло Юліанович залишався безробітним. І тільки 1970 р., після створення Київської постійно діючої археологічної експедиції (на правах відділу) Інституту археології, він був зарахований до її складу. Та 1972 р. у зв'язку з новими жорсткими репресіями проти діячів науки і культури М. Ю. Брайчевський опинився знову без роботи. Замовчуваний, але безкомпромісний і чесний, він не зрадив своїм переконанням. Багато писав (як кажуть, «до шухляди»). І тільки наприкінці 1978 р. після великих труднощів йому вдалося поновитись на роботі в тому ж Інституті археології.

З цього часу починається спокійна праця над улюбленою справою. 1988 р. він видрукував ґрунтовне дослідження «Утвердження християнства на Русі» (перевидання рос. мовою 1989 р.), яке мало широкий резонанс серед читачького загалу і здобуло міжнародне визнання серед провідних учених світу.

У 1989 р. Михайло Юліанович захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора історичних наук на тему «Східні слов'яни в I тис. н. е.». Вона стала синтезом його багаторічних наукових пошуків на терені дослідження та інтерпретації ранньослов'янських культур I тис. н. е., ролі їх носіїв у формуванні і утвердженні Києворуської держави.

Активна праця над першоджерелами з історії України дала можливість ученому підготувати і видрукувати «Історію міста Києва» Максима Берлінського (1991), а також чимало інших робіт та статей з проблемних питань Русі-України. Так, 1993 р. побачила світ книжка «Конспект історії України», що є викладом системи поглядів видатного вченого з цього питання, де вироблена наскрізна концепція, яка охоплює весь історичний шлях України. А в 1995 р. видруковано курс лекцій «Вступ до історичної науки», прочитаних в Університеті «Києво-Могилянська академія».

М. Ю. Брайчевський — визнаний майстер і науково-популярного жанру. Маються на увазі його широковідомі книжки «Скарби знайдені і не знайдені» (1992), «Походження слов'янської писемності» (1998) та численні статті в періодичній пресі, де просто і цікаво розповідається про найскладніші речі.

За книгу «Утвердження християнства на Русі» у 1993 р. М. Ю. Брайчев-

ський був удостоєний престижної міжнародної премії фундації Антоновичів (США). Наукову діяльність вченого у 1997 р. відзначено також премією Національної академії наук України ім. М. С. Грушевського. Михайло Юліанович удостоєний звання «Заслужений діяч науки України», він — професор Університету «Києво-Могилянська академія», дійсний член Вільної української академії (США), член редколегій часописів «Український історик», «Розбудова держави», «Ант».

Перебуваючи на пенсії (з 1998 р.), М. Ю. Брайчевський активно продовжує свою наукову діяльність, проводить дослідження з питань охорони пам'яток історії та культури, історії, археології, історіографії, філософії, образотворчого мистецтва, архітектури, літературознавства, власне усього того, чим займався усе своє життя. А ще Михайло Юліанович — талановитий поет, художник. Його сонети, притчі, поеми (і серед них історична — «Григорій Сковорода»), опубліковані в періодичній пресі. М. Ю. Брайчевський створив цілу галерею портретів історичних діячів Русі-України. Нині вчений працює над підготовкою до друку написаних ще в часи безробіття книжок (а їх чимало), пише нові фундаментальні праці з історії незалежної України.

У день 75-річчя колектив Інституту археології НАН України, колеги, друзі й учні зичуть Михайлу Юліановичу Брайчевському міцного здоров'я, щастя, нових творчих здобутків на ниві служіння науці і народу України!

ДО 65-РІЧЧЯ ЄВГЕНА ВАСИЛЬОВИЧА ЧЕРНЕНКА

Відомому українському археологу, скіфологу, найвизначнішому фахівцю в галузі військової справи скіфської доби, доктору історичних наук, професору Євгену Васильовичу Черненку 5 жовтня виповнилось 65 років.

Біографія Євгена Васильовича багато в чому подібна до біографій представників довоєнного покоління, хоча і має свої яскраві риси. Народився він 1934 р. у с. Буда-Вороб'ї Малинського р-ну Житомирської обл. в родині службовців, яка через рік переїхала до Києва. У роки війни (1941—1944) разом з матір'ю, Клавдією Павлівною, він перебував в евакуації в Оренбурзькій обл. Саме тут, у дитячому віці, поряд з книжками О. Дюма, віршами

О. С. Пушкіна, прочитав він повість про Г. Шлімана, уперше дізнавшись про дивовижну науку археологію. За згадками майбутнього дослідника Скіфії, за вказаними книжками він вчився читати, тому що ходити до школи йому до 10 років не довелося.

По закінченні однієї із шкіл Києва, у Євгена Черненка ніяких сумнівів у виборі подальшого життєвого шляху не було: 1953 р. він вступив на історичний